

ДИСКУСІЙНІ, АКТУАЛЬНІ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

DOI: <https://doi.org/10.24061/2707-8728.2.2024.1>

УДК: 614.253.5:340.6]-047.44'72(477)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ СУДОВО-МЕДИЧНИХ МЕДСЕСТЕР ДЛЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В РОБОТУ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

В.Т. Бачинський¹, М.С. Гараздюк¹, О.В. Павлюкович¹,Ю.З. Коцюбинська²¹Буковинський державний медичний університет, м.Чернівці, Україна²Івано-Франківський національний медичний університет, м.Івано-Франківськ, Україна

Резюме. На даний час система реагування на випадки насильства в Україні не є досконалою, проте у міжнародному досвіді є практики, які можуть значно полегшити процес роботи із потерпілими від статевого чи гендер-зумовленого насильства, зокрема у військовий час. Одним із таких напрямків є судово-медичне медсестринство.

Мета дослідження: розглянути можливості та особливості умов сертифікації судово-медичних медсестер в Україні на основі літературних джерел та існуючої в Сполучених Штатах Америки програми підготовки такої спеціальності.

Матеріали та методи: в якості матеріалів використана вибірка літературних джерел та “Остаточний звіт щодо оцінювання потреб у судовому медсестринстві в Україні” Міжнародної асоціації судових медсестер (IAFN). Методи дослідження: аналітичний, описовий, бібліографічний.

Результати дослідження та їх обговорення: Судово-медичні сестри-експерти з питань сексуального насильства є основними надавачами допомоги потерпілим, які постраждали від насильства та домагань у США. Вони, зазвичай, працюють у тісній співпраці з лікарями, правоохоронними органами, юристами та іншими постачальниками передових практик, щоб забезпечити дотримання стандартів надання медичної та правової допомоги. Навчання відбувається за мультидисциплінарним підходом із залученням спеціалістів з судової медицини, правозахисних організацій та поліцейських служб, які залучені до надання судово-медичної допомоги потерпілим і включає в себе вивчення багатьох дисциплін. Медсестри, які пройшли підготовку з судової медицини, здатні забезпечити більш широкий спектр послуг для потерпілих від насильства: від використання таких навичок медсестер, як: спілкування, опитування, співчуття – до проведення біомедичного розслідування, координації міждисциплінарної команди, дослідження та інтерпретації травми, обстеження щодо сексуального насильства, оцінка складних обставин та ін.

Висновки: Освітня підготовка для судово-медичних медсестер передбачає мультидисциплінарний підхід. Вона може здійснюватися у вигляді програм бакалаврату та магістратури, курсів підвищення кваліфікації та докторських ступенів у цій галузі. Згідно з досвідом Сполучених Штатів Америки у цій сфері, найбільш прийнятною моделлю отримання фаху судово-медичної медсестри є післядипломна освіта після отримання сертифікату за спеціальністю «Медсестринство».

Ключові слова: судово-медичне медсестринство; підготовка кадрів; сертифікація; судово-медична експертиза.

Вступ. Упродовж 15-18 липня 2024 року представники Міжнародної асоціації судових медсестер (IAFN) за підтримки Посольства США в Києві провели оцінку потреб запровадження судово-медичного медсестринства в Україні [1]. При обговоренні даного питання з представниками зацікавлених відомств та громадських організацій спеціалістами

з США було зазначено, що в Україні судово-медична експертиза чітко спрямована на збір доказів, а не на врахування потреб охорони здоров'я жертви, оскільки надання медичної допомоги при проведенні судово-медичної експертизи не передбачено. Завданням судово-медичного експерта є виключно опис та фіксація даних щодо природи та генезу травми, збір потенційних судово-медичних доказів у справі. Як наслідок, потерпілі, стосовно яких проводять судово-медичну експертизу, не отримують якнайшвидшу допомогу у зв'язку з їхніми фізичними чи психологічними травмами або потенційним впливом інфекцій, що передаються статевим шляхом. Щоб отримати цей вид медичної допомоги, пацієнти повинні звернутися в інший медичний заклад, залежно від своїх конкретних потреб, тобто вони мають відвідати щонайменше два окремі заклади для проходження освідування у судово-медичного експерта та отримання необхідної медичної допомоги. Такий розподіл послуг не є травмо орієнтованим і не відповідає базовим інтересам здоров'я жертв, згідно з міжнародними стандартами, включно з тими, що викладені в Стамбульській конвенції [2]. Згідно з даними правових документів, як медична допомога, так і проведення судово-медичної експертизи повинні бути доступні якнайшвидше після вчинення сексуального насильства. На даний час система реагування на випадки насильства не є досконалою, проте у міжнародному досвіді є практики, які можуть значно полегшити процес роботи із потерпілими від статевого чи гендер-зумовленого насильства, зокрема у військовий час. Одним із таких напрямків є судово-медичне медсестринство [3].

Судово-медичні медсестри – це дипломовані медичні сестри або висококваліфіковані медичні сестри, які пройшли спеціалізоване навчання для збору речових доказів та надання допомоги пацієнтам, постраждалим від насильства з гострими та довготривалими наслідками для здоров'я та потребами кримінального правосуддя [1]. Справи за участі судово-медичної сестри в якості експерта з питань сексуального насильства або як члена команди реагування на сексуальне насильство мають більше схвальних для потерпілого вироків. Це пов'язано з тим фактом, що після кваліфікованої співпраці медсестри та потерпілих, останні більш охоче йдуть на пред'явлення обвинувачення, і, відповідно, існує більше шансів покарати винного.

Мета дослідження: розглянути можливості та особливості умов сертифікації судово-медичних медсестер в Україні на основі літературних джерел та існуючої в Сполучених Штатах Америки програми підготовки такої спеціальності.

Матеріали та методи: в якості матеріалів використана вибірка літературних джерел та “Остаточний звіт щодо оцінювання потреб у судовому медсестринстві в Україні” Міжнародної асоціації судових медсестер (IAFN). Методи дослідження: аналітичний, описовий, бібліографічний.

Результати дослідження та їх обговорення: Судово-медичні сестри-експерти з питань сексуального насильства є основними надавачами допомоги потерпілим, які постраждали від насильства та домагань у США. Вони, зазвичай, працюють у тісній співпраці з лікарями, правоохоронними органами, юристами та іншими постачальниками передових практик, щоб забезпечити дотримання стандартів надання медичної та правової допомоги. Над компетенціями, які необхідні медсестрам для надання висококваліфікованої та якісної допомоги жертвам насильства, уже понад 30 років працюють спеціалісти, які свої розробки об'єднали в науку про судово-медсестринську експертизу [4-6]. Освітня підготовка для судово-медичних медсестер передбачає мультидисциплінарний підхід. Вона може здійснюватися у вигляді програм бакалаврату та магістратури, курсів підвищення кваліфікації та докторських ступенів у цій галузі [4]. Відповідно до досвіду Сполучених Штатів Америки у цій сфері, найбільш прийнятною моделлю отримання фаху судово-медичної медсестри є післядипломна освіта після отримання сертифікату за спеціальністю «Медсестринство». Якщо у якомусь із штатів країни немає закладів із офіційними освітніми програмами по підготовці судово-медичних медсестер, то місцевий клінічний лікар-судово-медичний експерт може ініціювати вступний курс як факультатив у рамках існуючих навчальних програм для медсестер. У такому разі навчання відбувається

за мультидисциплінарним підходом із залученням спеціалістів з судової медицини, правозахисних організацій та поліцейських служб, які залучені до надання судово-медичної допомоги потерпілим. Для прикладу, для сертифікації судово-медичної сестри з питань сексуального насильства дорослих/підлітків (SANE-A: Sexual Assault Nurse Examiner-A) або дітей/підлітків (SANE-P: Sexual Assault Nurse Examiner-P) необхідно виконати наступні умови: 1) мати діючу, необмежену ліцензію (сертифікат) дипломованої медичної сестри; 2) мінімум 2 роки досвіду роботи дипломованою медичною сестрою з надання допомоги дорослим, та мінімум 3 роки досвіду роботи для педіатричного напрямку; 3) засвоїти 40-годинний дидактичний курс з навчання судово-медичної сестри-експерта з питань сексуального насильства дорослих/підлітків (SANE-A) та/або дітей/підлітків (SANE-P); 4) клінічна практика під керівництвом куратора у кількості мінімум 300 годин практики в якості судово-медичної сестри-експерта з питань сексуального та інших видів насильства; 5) компетентність для проведення необхідних за протоколом обстежень потерпілих. У результаті виконання вище зазначених умов можна отримати сертифіковану медсестринську освіту або академічний кредит за дидактичний курс (вимога законодавства США з «Настанов із навчання судово-медичної сестри-експерта з питань сексуального насильства») та відповідне посвідчення [7].

Таке навчання, зазвичай, включає наступні елементи: орієнтацію – як діяти у кризових ситуаціях; етику; медичне право, законодавство та кримінальне право; особливості скоєння сексуального насильства під впливом наркотиків; анатомію та фізіологію статевих органів; правильний підхід до збору та збереження речових доказів; правила ідентифікації та документування травм; симптоматику захворювань, що передаються статевим шляхом, надання допомоги із екстреною контрацепцією; правила та кримінальну відповідальність надання свідчень у суді; менеджмент у випадках психологічної травми та посттравматичного стресового розладу; аспекти роботи з іншими членами мультидисциплінарної команди [1,4,7].

Медсестри, які пройшли підготовку з судової медицини, здатні забезпечити більш широкий спектр послуг для потерпілих від насильства: від використання таких навичок медсестер, як: спілкування, опитування, співчуття – до проведення біомедичного розслідування, координації міждисциплінарної команди, дослідження та інтерпретації травми, обстеження щодо сексуального насильства, оцінка складних обставин та ін.

Висновки: Освітня підготовка для судово-медичних медсестер передбачає мультидисциплінарний підхід. Вона може здійснюватися у вигляді програм бакалаврату та магістратури, курсів підвищення кваліфікації та докторських ступенів у цій галузі.

Згідно з досвідом Сполучених Штатів Америки у цій сфері, найбільш прийнятною моделлю отримання фаху судово-медичної медсестри є післядипломна освіта після отримання сертифікату за спеціальністю «Медсестринство».

Перспективи подальших досліджень: За умови міжвідомчого узгодження та закріплення у законодавстві ролі судово-медичної медсестри, розробки відповідних програм підготовки, адаптованих до українського законодавства та освітнього процесу, можна здійснювати підготовку таких кадрів, які нададуть згоду працювати на прифронтових або звільнених від окупації територіях, у тому числі для залучення їх до освідування звільнених з полону, що значно покращить ситуацію з браком судово-медичних кадрів.

Література

1. Міжнародна асоціація судових медсестер (IAFN). Україна. Остаточний звіт щодо оцінювання потреб у судовому медсестринстві. Київ: IAFN; 2024. 25 с.
2. КОНВЕНЦІЯ Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Стамбул; 2011. 196 с.
3. Міністерство охорони здоров'я України. Стратегічні напрями розвитку медсестринства в Україні [Інтернет]. Київ: МОЗ; 2024 [цитовано 2024 Гру 04]. 18с. Доступно:

https://moz.gov.ua/storage/uploads/0d87e159-2603-4966-b710-8f4c33adfd38/Strategic-directions-of-nursing-development-in-UA_K.pdf

4. Lynch VA. Forensic nursing science: Global strategies in health and justice. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*. 2011;1(2):69-76. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejfs.2011.04.001>
5. Kinghorn G, Halcomb E, Thomas S, Froggatt T. Forensic mental health: Perceptions of transition and workforce experiences of nurses. *Collegian*. 2022;29(5):693-700. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2022.04.008>
6. Urheim R, Palmstierna T, Rypdal K, Gjestad R, Mykletun A. Violence rate dropped during a shift to individualized patient-oriented care in a high security forensic psychiatric ward. *BMC Psychiatry*. 2020;20:200. DOI:10.1186/s12888-020-02524-0
7. Lechner M, task force chair. Sexual Assault Nurse Examiner (SANE). Education Guidelines. International Association of Forensic Nurses; 2018. 111p.

Reference

1. Ministerstvo okhorony zdorov'ia Ukrainy. Stratehichni napriamy rozvytku medsestrynstva v Ukraini [Strategic directions of nursing development in Ukraine] [Internet]. Kyiv: MOZ; 2024 [cited 2024 Dec 04]. 18s. Available from: <http://surl.li/vfcuzn> (in Ukrainian)
1. KONVENTsIIa Rady Yevropy pro zapobihannia nasyt'stvu stosovno zhinok i domashn'omu nasyt'stvu ta borot'bu iz tsymy yavyschamy [Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence]. Stambul; 2011. 196 s. (in Ukrainian)
2. Ministerstvo okhorony zdorov'ia Ukrainy. Stratehichni napriamy rozvytku medsestrynstva v Ukraini [Strategic directions of nursing development in Ukraine] [Internet]. Kyiv: MOZ; 2024 [tsytovano 2024 Hru 04]. 18s. Dostupno: https://moz.gov.ua/storage/uploads/0d87e159-2603-4966-b710-8f4c33adfd38/Strategic-directions-of-nursing-development-in-UA_K.pdf (in Ukrainian)
3. Lynch VA. Forensic nursing science: Global strategies in health and justice. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*. 2011;1(2):69-76. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejfs.2011.04.001>
4. Kinghorn G, Halcomb E, Thomas S, Froggatt T. Forensic mental health: Perceptions of transition and workforce experiences of nurses. *Collegian*. 2022;29(5):693-700. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2022.04.008>
5. Urheim R, Palmstierna T, Rypdal K, Gjestad R, Mykletun A. Violence rate dropped during a shift to individualized patient-oriented care in a high security forensic psychiatric ward. *BMC Psychiatry*. 2020;20:200. DOI:10.1186/s12888-020-02524-0
6. Lechner M, task force chair. Sexual Assault Nurse Examiner (SANE). Education Guidelines. International Association of Forensic Nurses; 2018. 111p.

FEATURES OF TRAINING AND CERTIFICATION OF FORENSIC NURSES FOR IMPLEMENTATION OF THE SPECIALTY IN THE WORK OF THE FORENSIC SERVICE OF UKRAINE

V.T. Bachynskiy¹, M.S. Garazdiuk¹, O.V. Pavliukovych¹, Yu.Z. Kotsyubynska²

¹Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine

² Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Summary. Currently, the system of responding to cases of violence in Ukraine is not perfect, but international experience has practices that can significantly facilitate the process of working with victims of sexual or gender-based violence, in particular in wartime. One of these areas is forensic nursing.

Purpose of the study: to consider the possibilities and features of the conditions for certification of forensic nurses in Ukraine based on literary sources and the existing training program for this specialty in the United States of America.

Materials and methods: a selection of literary sources and the "Final Report on the Assessment of Needs in Forensic Nursing in Ukraine" of the International Association of Forensic Nurses (IAFN) were used as materials. Research methods: analytical, descriptive, bibliographic.

Research results and their discussion. Forensic nurses-experts in sexual violence are the main providers of assistance to victims who have suffered from violence and harassment in the United States. They typically work closely with physicians, law enforcement, lawyers, and other providers of best practices to ensure that standards of medical and legal care are met. Training is multidisciplinary, involving forensic specialists, human rights organizations, a police service involved in providing forensic care to victims, and includes the study of many disciplines. Nurses trained in forensic medicine are able to provide a wider range of services to victims of violence: from the use of nursing skills such as: communication, questioning, empathy - to conducting biomedical investigations, coordinating an interdisciplinary team, examining and interpreting trauma, examining for sexual violence, assessing complex circumstances, and more.

Conclusions: Educational training for forensic nurses involves a multidisciplinary approach. It can be carried out in the form of undergraduate and graduate programs, advanced training courses and doctoral degrees in this field. According to the experience of the United States of America in this area, the most acceptable model for obtaining the profession of forensic nurse is postgraduate education after obtaining a certificate in the specialty "Nursing".

Keywords: forensic nursing; personnel training; certification; forensic medical examination.

Відомості про авторів:

Бачинський В. Т. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри судової медицини та медичного правознавства Буковинського державного медичного університету, начальник ДСУ «Чернівецьке обласне бюро судово-медичної експертизи» МОЗ України, м. Чернівці, Україна, e-mail: bachynskyi.viktor@bsmu.edu.ua, ORCID ID:0000-0002-6955-7507

Гараздюк М. С. – кандидат медичних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри судової медицини та медичного правознавства Буковинського державного медичного університету, м.Чернівці, Україна, e-mail: m.garazdiuk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7811-3211

Павлюкович О. В. – кандидат медичних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри судової медицини та медичного правознавства Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці, Україна, e-mail: olexandr.pavlyukovich@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6523-8296

Коцюбинська Ю. З. – доктор філософії, доцент, завідувачка кафедри судової медицини, медичного та фармацевтичного права Івано-Франківського національного медичного університету, м.Івано-Франківськ, Україна, e-mail: ykotsiubynska@ifnmu.edu.ua, ORCID: 0000-0001-6350-1791

Informations about the author:

Bachynskyi V. T. – DMS, Professor, Head of the Department of Forensic Medicine and Medical Law, Bukovinian State Medical University, Head of the SSI "Chernivtsi Regional Bureau of Forensic Medical Examination" of the Ministry of Health of Ukraine, Chernivtsi, Ukraine, e-mail: bachynskyi.viktor@bsmu.edu.ua, ORCID ID:0000-0002-6955-7507

Garazdiuk M. S. - PhD, Ass. Pr., Associate Professor of Higher State Educational Establishment of Department of Forensic Medicine and Medical Law of Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine. m.garazdiuk@gmail.com , ORCID: 0000-0002-7811-3211

Pavliukovych O. V. – PhD, Associate Professor of Higher State Educational Establishment of Department of Forensic Medicine and Medical Law, Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine, e-mail: olexandr.pavlyukovich@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6523-8296

Kotsyubynska Yu. Z. – Doctor of Philosophy, Associate Professor, Head of the Department of Forensic Medicine, Medical and Pharmaceutical Law, Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, e-mail: ykotsiubynska@ifnmu.edu.ua, ORCID: 0000-0001-6350-1791